На великому пребагатому хуторі жив собі проживав старий козацький полковник, на назвисько Шруб. Та й були в нього три сини: два — як орли, третій, молоденький,— як сокіл. Були вони всі козаки-лицарі, та тільки мали різну вдачу. Перші два були пишні та горді, любили тільки воювати, на лови їздили та шукали різних пригод. А наймолодший — Ігор — більше любив господарство, сидів собі вдома, ловив у річці рибу, садив дерева, розмножував у саду чудові квіти. Та ще й знаменито грав на торбані[21]. Так славно грав-приграваў, що, як, бувало, заграє та заспіває, то навіть пташки в саду всі принишкнуть, дух затаюють, щоб було ліпше чути Ігореву музику. Багато навіть із сусіднього лісу прилітало, щоб собі бодай трохи послухати та повчитись.

А Ігор найчастіше сідав грати під старою яблунею, що була велика, розложиста й така гарна, мов мальована. Хто її там посадив, коли те сталось,— ніхто того не знав. Але також ніхто не пам’ятав, щоб та яблуня колись зацвіла та дала бодай одно яблучко на спробу.

Всі інші дерева в саду були родючі, одна тільки оця красна яблуня ніколи і однією квіточкою не заквітчалася. І дуже це дратувало старого полковника. Отож одного разу, як гуляв він зі своїми синами-молодцями по саду, проходячи повз цю неплідну яблуню, сказав:

— Навіщо нам оце нікчемне дерево? Аж дивитись на неї прикро. Хай завтра її садівник зрубає, щоб я її більше не бачив. А щось путнє хай посадить на її місце!

— Дозвольте, ясний пане полковнику, своє слово докинути.

— Ну, говори,— каже полковник.

Підперся садівник мотикою й оповідає:

— Щоправда, дарма, що я вже сім десятків літ маю, а ніколи не бачив, щоб ця яблуня зацвіла. А отже, мої покійні тато мені, як був я ще малим хлоп’ятком, говорили, що яблуня ця — неабияка, бо ж вона не раз на рік, але кожної Божої ночі цвіте! Навіть казали небіжчик татусь, що не лише цвіте, але ж таки на ній і яблука виростають. Та не прості, а золоті. Чи то правда,— я не знаю, бо вночі в саду ніколи не ходив, та тільки тато покійний не такий був чоловік, щоб брехати. Ось що!

— Хм... — промовив полковник. Підкрутив довгого вуса й ще раз сказав: — Хм-хм... От так штука! Чи правда, хлопці?

— Правда,— говорять сини,— це, тату, штука! Не веліть, тату, її рубати, а дозвольте нам попильнувати: може, те все правда... Цікаво ж покуштувати золотих яблучок.

— Цікаво!.. Хм,— відказує старий батько,— навіть дуже цікаво! Мені вже з-під вуса аж слинка тече.

Та й звелів він старшому синові, козакові Гнатові, щоб цей на ніч у саду лишився та й на квіт яблуні подивився. А як будуть яблучка, то щоб і яблучок золотих нарвав та приніс батькові покуштувати.

Гнат покликав своїх товаришів-козаків, понастеляли вони під яблунею килимів і ряден, понаносили вина, меду й усяких ласощів, розвели величезне багаття — й дуже весело бавились. Так і не вчулись вони, як і північ наблизилась. Глянули на яблуню — аж диво дивнеє: все дерево вкрилось великими рожевими квітами, стало таке гарне, як наречена під вінцем. За короткий час почав квіт обсипатись, а натомість показались і золоті яблучка. Наливаються яблучка, ростуть, більшають...

Гнат і всі його товариші-козаки зіскочили на рівні ноги й кинулись до яблуні, щоб зірвати дивні плоди. Аж чогось під ними земля заточилась, подув такий вихор, що жоден стояти не міг, так усі й попадали на землю. А на яблуню налетіла темна хмара, за хвильку впала відтіль

страшна злива, що все козацтво попід килими позалазило й сиділо там мовчки; аж нараз усе затихло. Виліз тоді з-під килима Гнат, вилізли й його товариші, довго мокре галуззя розпалювали, а як розгорілося багаття,— бачать вони: знову яблуня така самісінька, як перед північчю була, й нема на ній жодного яблучка. Голісінька!

Вранці став сумний Гнат перед полковником.

— Так,— говорить,— і от так... Жаль і досада!

Та не було ради.

Махнув полковник рукою, обтер довгі вуса та й звелів другому синові йти на ніч яблуню стерегти. Другий брат — Кіндрат — не брав із собою товаришів, а покликав садівника та інших людей посполитих[22]. Посадив їх тісним колом довкруги яблуні, сам сів під деревом, й почали вони мовчки чекати. Чекали, чекали, сопли й дрімали — аж уже й північ. І знову вся яблуня рожевим квітом рясно вкрилась, і знов почали натомість золоті яблучка являтись. Ростуть, наливаються, щирим золотом виблискують, ось-ось уже й достигнуть.

Та враз почули люди посполиті, а з ними й Кіндрат, дуже великий холод. Ледве вони встигли позапинатись, як вдарив такий мороз, ніби на Різдвяні свята. Всі вартівці почали зубами цокотіти й труситись, як у пропасниці. А тим часом закрутила хуртовина, почав падати град, як куряче яйце,— так усі й сипнули хто куди попід густі дерева. Коли ж завірюха зненацька вщухла, як розпалили вартові багаття, побачили: голісінька стоїть яблуня, тільки саме листя на ній, по яблучках же й сліду нема, ані раз вкусити.

Полковник прокинувся ще вдосвіта: так йому кортіло покуштувати золотих яблучок. Таж дурно й цього разу ковтав він слину: прийшов і Кіндрат сумний, із порожніми руками.

— Хм... Хм... — каже старий полковник.— Мабуть, нема іншої ради: треба, щоб цю ніч ще повартував Ігор.

Як так, то й так! Ігор собі на ніч нічого не готував, а також нікого й до товариства не кликав. Не брав ні їжі, ні питва, а лиш узяв із собою свого голосного торбана, сів під яблунею, та, щоб не задрімати, потихеньку приспівував і приграваў різних гарних пісень.

Аж ось опівночі розцвіла яблуня. Обсипався квіт. З’явились золоті яблучка. Ростуть та й ростуть. Ось уже поналивались великі, як дитяча голівка. А Ігор сидить, чекає та все на торбані приграває. Аж ось потроху почало небо прояснюватись, й в тому чарівному світлі лагідно зашелестіли пташині крила. І з усіх сторін, не знать відкіль, прилетіло до яблуні дванадцять білих павичок. Посідали вони довкруги на яблуню, немов білою габою[23], своїми довгими хвостами вкрили її. Стали золоті яблучка дзьобати, але, як почули торбанову музику Ігореву,— принишкли й почали слухати. А він їм все грає та й грає, то сумної, то веселої. Забули красні павички й про золоті яблучка. Аж нарешті найгарніша з цих птиць, що на голівці мала золоту коронку, кинула Ігореві просто на коліна найбільше яблуко, а сама промовила ніжно:

— Вітаю, Ігоре, лицарю молодий! Давно вже хотіла я тебе побачити, бравий козаче! Віддай оце яблуко полковникові Шрубові та перекажи йому, що вітала його княжна Оксана. Та ще скажи, що вже більше сюди ми не прийдемо й ця яблуня більше не родитиме золотих, лише звичайні яблучка. Тобі ж, милий полковниченку, дуже я дякую за твою чудову музику, що ти нею нас привітав.

Вмить по тому павички обдзьобали всі яблука, зашелестіли крилами та хвостами й відлетіли в різні сторони.

Ще й до хати Ігор не дійшов, як зустрів його старий полковник. Побачив сина, витер вуси раз, витер два та:

— Ну, що ж? — питає.

— А от що, татусю! — усміхається молодий Ігор і виймає з кишені чудове золоте яблуко. А тоді й розповів усе, що чув і що бачив.

Дуже втішився полковник, як побачив золоте яблуко, але ж і дуже засумував, що відтепер стане яблуня звичайною.

Дійсно, як прийшла весна, зацвіла яблуня, як усі інші. Але яблучка на ній того року не дозріли. Бо від самої весни в цій країні не впав жоден дощ, а сухий вітер віяв день і ніч. Повсихало все і в полях, і в садках, і на огородах. Почався голод. Посумніли люди, посмутніли й лицарі, засумував і старий полковник Шруб.

— Хм-хм! — каже.— Мабуть, віднесла з собою дощ княжна Оксанка. Треба б її знайти та перепросити.

— А де її знайти? — відказав брат Гнат.

— А куди по неї йти? — додав брат Кіндрат.

— Хм, дійсно,— каже їм на це полковник.— Ніхто ж бо нічого не знає, яка вона й є, ніхто її не вгадає.

— Е, ні, татусю,— каже Ігор,— я її по голосочку пізнаю відразу.

Зрадів полковник та й говорить:

— Тож не гайся, сину, та хутчій на коня й гайда шукати княжни Оксанки. Скажи їй так і так, ну... сам знаєш, що казати маєш.

Уклонився татові Ігор, поцілував із пошаною руку, скочив на коника вороного, махнув на свого джуру[24] Омелька — й тільки земля під ними задудніла.

Довго-предовго їздив по всіх усюдах молодий лицар Ігор. Бо ж ніхто ніде нічого не чув і не знав про княжну Оксанку. Та Ігор був лицар витривалий, а тому їхав та й їхав, питався та питався. І ось одного вечора виїхав він на височенний шпиль, такий високий, що туди вже навіть і пташки не могли вилетіти. А там при дорозі — дивиться — стоїть хатиночка. Маленька, чорна, закурена. А при воротях зігнулася бабка, така стара, така поморщена, як печене яблуко, й у руці порожнє відро тримає. Стало Ігореві жаль старої, тож він її привітав гарно та й говорить:

— Дозвольте, бабусю, я вам води витягну й в хату занесу.

— От спасибі ж тобі, синочку Шрубенко! — відказує йому бабуся.— Добре ж ти зробив, що до мене завітав. А за те, що ти мене, стару, пожалів, я тобі віддячуся. До мене щоденно бодай на одну хвильку прилітає княжна Оксанка. Отже, коли хочеш, лишися тут, то її побачиш і з нею поговориш.

Втішився Ігор невимовно, що знайшов те, чого шукав. Та передчасно втішився, бо невелика була йому з того потіха. Той чарівник, що княжну Оксанку заворожив і на паву перетворив, пообіцяв лицаревому джурі багато грошей, якщо він перешкодить Ігореві поговорити з Оксанкою. Омелько був зажерливий і зрадив свого пана. Дістав від чарівника мошонку з дукатами та сонну сопілку. І от, саме в південь, як мала прилетіти до бабки княжна Оксанка, почав Омелько на сонній сопілці грати. А Ігор, що в садочку під грушкою сидів, на торбані тихенько бринькав та Оксанку виглядав, враз почув, що обважніли йому повіки, самі собою впали руки, й непомітно зійшов на нього такий міцний сон, що він нічого не чув і не бачив.

І в цій хвилині прилетів блакитний повіз, білими кіньми запряжений, а з нього вийшла пречудова дівчина. Така гарна, що такої красуні ще й досі на світі ніхто не бачив. Враз пізнала вона Ігоря. Схилилась над ним, почала його теплими словами називати... Ні, не прокидається лицар! Так і відлетіла Оксанка, ні слова від юнака не почувши.

А тільки що відлетіла, прокинувся Ігор, потягнувся та й говорить Омелькові так радісно:

— Ой, любий мій джуро Омелечку! Таж ти й уявити собі не можеш, який пречудовий мені сон снився! Здавалось мені, що найгарніша з усіх дівчат, княжна Оксанка, на блакитному возі сюди прилітала, наді мною стояла й різними солодкими найменнями мене називала.

Джура втупив очі в землю й мовчав, ніби землі наївся. Бо ж таки, як і кожному зрадникові, соромно йому було свого лицаря зраджувати. Однак і на другий день підплатив його злий чарівник. І знов Омелько впівдень на сонну сопілку заграв, і знов лицар Ігор заснув, і знову марно його розбудити намагалась прекрасна княжна Оксанка.

А коли сталось так само й на третій день, відлітаючи, сказала Оксанка Омелькові:

— Скажи своєму панові, що більше я сюди прилітати не можу.

Коли ж він хоче мене побачити, хай приїде до скляного замку. Тільки хай попереду свою шапку козацьку на списа повісить. Коли ж ти, Омельку, цього не перекажеш, то не сподівайся, що тобі твої збитки минуться!

І з тим відлетіла на блакитному повозі.

Як же прокинувся Ігор і почув, що йому Оксанка переказувала, розвиднілось йому в голові. Взяв він Омелька за петельки та й почав із

ним говорити, але трохи інакше, як попереду говорив. Не хочу я цієї розмови тут переказувати від слова до слова. Буде й того, коли скажу, що скінчилась та розмова так: вхопив козак Ігор сонну сопілку й так торохнув нею по голові Омелечка, що сопілка на скалочки розлетілась, а Омелькова голова тріснула, як достиглий кавун. Така кара постигла його за зраду! Тоді подякував Ігор милій бабусі, подарував їй Омелькового коня, а на прощання сказав:

— Розкажіть, бабусю, чарівникові, що було Омелькові. Коли ж і далі той лиходій до мене чіплятиметься, то скажіть, що й його Ігор Шрубенко зможе побороти. Бо ж не такий чарівник хитрий, коли показав мені, як княжна Оксанка в дійсності виглядає. Тепер я її не то що на землі, а й під землею знайду!

Притис коня острогами і, як вихор, вилетів з бабиного дворища. Грає-скаче під ним кониченько, що відпочивав аж три дні. Але в лицаря не грає серце. Знає Ігор, що з чарівником тяжко боротися без помочі інших чар. А де ти їх тут, у чужому лісі, шукатимеш?! Аж нараз чує він, що глибоко в долині, під тією кручею, на якій він опинився, страшенними голосами сваряться якісь дивні люди. Глянув Ігор додолу та й бачить, що то б’ються на дні провалля страшні великани.

"Певне, теж чарівники! — подумав лицар.— Ну, що ж! Може, вони з тим чарівником, що мені шкодить, у сварці, то мені проти нього поможуть".

І, не гаючи часу, пустив коня під кручу та й став поміж великанами, що саме позасукували рукави, щоб почати знову навкулачки.

В’їхав між них, чемно привітався та й говорить:

— Ясні панове великани! Чого ж це ви такий гармидер ізняли, аж ліс вгинається? Може б, я вам чимсь став у пригоді?

А найстарший поглянув на нього згори та й каже:

— Чи бач, який найшовся Соломон?! Чим же ти нам можеш помогти, комашко?

— Як чим? — не злякався Ігор.— Доброю радою! А ви мені за неї також доброю радою заплатите. Чи згода?

— Ну, та вже згода! — кажуть разом усі великани.— Будь нам за суддю. От,— кажуть,— помер наш батько та й залишив нам оцей плащ з імли. Хто цього плаща одягне, відразу опиниться там, де тільки схоче. Видима річ, що кожен із нас радніший стати власником цього плаща.

— Хм, хм! — сказав Ігор, наслідуючи свого старого тата.— Хм... А знаєте що?

А вони всі разом питають:

— А що?

— От що,— каже лицар.— Бачите оте дерево на краю провалля?

— Бачимо! — кажуть усі три великани разом.

— Так біжіть ви всі чимдуж до того дерева та назад. Хто перший з вас сюди добіжить, тому й належатиметься цей плащ без жодної сварки та бійки. А поки ви бігатимете, позичте мені його на одну хвильку! Я вмить тут буду.

Так і зробили: великани побігли до білого дерева, а Ігор обгорнув себе плащем із мли, та ледве встиг проказати: "До скляного замку!", й ледве він свою шапку на спис настромив, як в тій миті спинився біля красуні-княжни Оксанки.

— Люба моя кралю! Коли й я тобі любий, ховайся мерщій під цей плащ, не кажучи й слова! Поговоримо потім!..

Оксанка не була дуже балакуча та цікава, вмить сховалась під плащ щільно біля Ігоря, а цей тільки гукнув:

— Назад, у провалля!

І в цій хвилині вони опинились у проваллі, по якому саме повертали від білого дерева великани.

Ігор повісив плаща на сучок, сам швиденько в сідельце, посадив позад себе княжну Оксанку і тільки шапкою помахав великанам:

— Дай вам Боже здоровлячка й усякого щастя. Ось ваш плащ!.. — і притис острогами боки коневі.

Та ледве кінь вискочив з котлована, де бігали великани, озвалась до Ігоря княжна Оксанка:

— Лицарю мій милий, Ігорику мій любий! Хочу тебе попрохати про щось дуже-дуже важливе.

— Тільки скажи, моя найдорожча, все з радістю для тебе зроблю, бо ж я тебе щиро кохаю.

— Так спини коника! — говорить Оксанка.— Посідаємо десь під скелею любенько та й поговоримо гарненько.

Вискочили вони з сідельця, пустили коня на зелений моріжок, посідали біля потоку в кам’янім фотелі[25], й почала Оксанка оповідати:

— Насамперед, Ігорю, велике тобі спасибі, що ти мене врятував від чарівного закляття, а ще більше тобі дяка, що ти мене ніколи не питав, хто я й чого була заворожена. Тепер я можу й мушу тобі все розповісти, щоб не сталась потім якась прикра несподіванка. Чи можу я говорити все по щирій правді?

Ігор тільки пригорнув до себе Оксанку:

— Ну, та як же ж інакше?.. Говори, говори все!

— Так слухай! Батько мій був дуже злий чарівник. А оті три великани, що — чуєш? — ще й досі там за скелями б’ються,— то мої рідні брати...

І вона замовкла.

— Хм-хм... — батьківським звичаєм промимрив Ігор. Але ж що був він дуже стриманий, то вчас прикусив губу, щоб не сказати передчасно чогось неслушного, подумав трохи, а тоді й каже:

— Так слухаю, Оксанко, далі...

— Наше володарство,— продовжувала Оксанка,— було в сусідстві з тими маєтками, що придбав їх твій тато, полковник Шруб. У мого ж батька, крім мене й трьох синів, було ще одинадцять дочок. Кожна з них мала на обов’язку завідувати погодою в одному місяці. В дванадцятому місяці погоду доглядав сам батько. Я ж була ще маленька, вчилась різних наук, а звали мене княжною, бо ж батько мене вельми любив і хотів, щоб після його смерті я стала володаркою його земель і добра.

От коли я вже трохи підросла,— чогось одної ночі мені не спалось.

І побачила я, що перед північчю повставали мої сестри з ліжок, раптом перетворились їхні білі довгі сорочечки на білі пав’ячі пера,

махнули вони крилами й відлетіли в чорну ніч. Так мене це вразило й зацікавило, що я зірвалась із ліжка й з криком кинулась за ними до дверей. Таж у ту мить вхопив мене за руку мій батько.

— Стій! — гукнув грізно.— Забороняю тобі бігти за сестрами та довідуватись, чого й куди вони відлетіли! Я хочу, щоб ти назавжди зосталась людиною! Йди лягай і забудь, що ти бачила!

Я дуже злякалась, все пообіцяла, чого вимагав батько, й вернулась у ліжко. Та другої ночі, саме перед північчю, я мимохіть прокинулась і знову бачила, як сестри раптом змінились на павичок та одна по одній випурхнули з нашої кімнати. Після того щоночі я прокидалась о тій самій годині, щоночі бачила, як відлітали сестрички, й забракло мені сили терпіти далі цю таємницю. Тоді я попросила в найкоханішої моєї сестриці висвітлення. От вона й розповіла мені, що вони кожної ночі літають до вашої чарівної яблуні на вечерю. Що ж, мені дуже захотілось покуштувати золотого яблучка, може, ще більше, як твоєму татові,— то моя сестричка й принесла мені у дзьобі шматочок. Як тільки я діткнулась того яблучка губами,— враз і я змінилась на павичку. Та моя біда була більша за біду сестер: я вже назавжди стала птахом. Тільки що була я княжною, то в мене на голові виросла золота коронка.

З того часу і я щоночі літала з сестричками до яблуні, а на мою провинність припало керувати дощем в тій країні.

Ігор слухав, затаївши дух.

— Ну, ну, продовжуй, продовжуй! — просив він, коли Оксанка на хвилинку замовкла.

— Батько, перетворивши мене за мою неслухняність на павичку, все ж таки мене трохи пожалів і за якийсь час сказав: "Якщо матимеш щастя, то колись тебе розчарує чудова гра такого юнака, котрий вмітиме бути делікатним, не даватиме тобі недоречних та неслушних

питань, як ти це дозволила собі з своєю сестричкою..." Тож чи маю я тепер говорити, як я тобі безконечно вдячна, що ти мене шукав, що перетерпів стільки трудів та небезпек і став моїм рятівником.

— Зате ж тепер ми вже ніколи не розлучимось! — стиснув Оксанині ручки Ігор.

— Ні, ні!.. Ще постривай, мій сміливий лицарю! Ще це не все! Моє звільнення від чарів може стати повним тільки тоді, коли будуть звільнені й мої брати. Тоді тільки я зможу бути твоєю на все життя.

— А як же з них зняти закляття? Скажи швидше! Я готовий на все! — скрикнув молодий Ігор.

— Це й дуже легко, й дуже тяжко,— відповіла з сумом Оксанка.— Вони стануть звичайними людьми тоді, коли їх хтось чужий поцілує в чоло.

— Про мене, хоч і десять разів!

— Але ж ти не можеш досягти до їхніх голів! Бачив, які великани!

— Добра думка більше за всякого великана! — відповів бравий лицар.— Згадай, як я їм порадив поділити плаща й через те здобув тебе. Тож на поцілунок завжди знайдеться рада! Біжи ти, Оксанко, мерщій до них! Вони з тієї бійки та біганини, напевно, потомились, як воли після оранки. Так ти їм скажи, щоб вони нашвидку впіймали пару ведмедів й десяток чи два кабанів та розложили багаття, а ти їм зробиш смачну та масну вечерю. По вечері вони полягають спати, а тоді я обережно під’їду до кожного на коні й поцілую кожного, куди там треба. Все-таки ж то мої майбутні швагри![26] Чи не так?

Та Оксанка вже не витрачала часу на відповідь: вона, мов блискавка, помчала до братів. Зробила їм чудову масну вечерю, ну, а по масній їжі

кожному ж хочеться спати. Тож, як великани полягали довкола багаття, видряпалась княжна Оксанка на скелю й почала кивати пальчиком на лицаря-козака. Ігор миттю на коника, підскочив потихеньку до першого брата — та цмок його в чоло! А великан тільки зітхнув й раптом зменшився, мов той балоник, якого ви проткнули голкою. Ігор тоді — до другого, цмокнув і його. І з другим сталось так само, а потім і з третім. Тільки ж третій великан після Ігоревого поцілунку став такий маленький, як хлопчик: дуже-бо сильно поцілував його розрадуваний лицар! І встали всі вони зовсім не такі погані, як були раніш, а цілком такі, як звичайні люди.

Й почали бувші великани дякувати Ігореві, бо, як казали:

"Дуже то кепська річ бути великанами. Ні ліжка такого, щоб можна було спати, випроставшись, ніде не знайдеш, ні в хату влізти не можна, бо двері низькі й тісні, ні коня такого не здобудеш, щоб можна було на ньому верхи їхати, бо ж все ноги по землі далеко за конем волочаться. Але ж,— кажуть,— найгірше те, що коли людина стане великаном, то в ній зростає страшна зарозумілість. Зарозумілій та пишній людині дуже тяжко жити на світі, бо вона стає ніби сліпа. Та де там! Ще гірше, як сліпа: й очі має, й дивитись може, а тим часом нічого поза самим собою не бачить, бо власна зарозумілість її осліплює!

— Так, добре,— каже Ігор,— що ви поменшали. Тільки кепсько те, що я на свого коня можу взяти саму Оксану, а вам вже доведеться тюпати за нами пішки.

— Але ж ми маємо чарівний батьківський плащ!..

Сюди-туди — нема ніде того гарного плаща! Шукали, шукали, аж нарешті бачать: лежить під кущем замість плаща стара, брудна ганчірка, така огидна, що й гидко її в руки взяти. Бо ж тепер уже з неї всі чари відьмівські вийшли! Плюнули тоді всі по черзі на отой чарівників колишній плащ та й пішли за Ігорем та Оксанкою пішки.

Тож-то зрадів полковник, як побачив сина, красуню — його наречену — та трьох бравих молодців, її братів! А ще більше зрадів старий, як враз небо потемнішало, загуркотів грім і впав великий дощ, аж забубоніло по дахах.

Та вже на цьому й казці кінець. Бо ж не тяжко догадатись, що Ігор взяв за дружину прекрасну княжну Оксанку.

[21] Торбан — український народний струнний музичний інструмент, близький будовою до бандури.

[22] Посполиті — люди звичайні, або селяни.

[23] Габа — турецьке сукно, покривало білого кольору.

[24] Джура — зброєносець козацької старшини на Україні в XVII–XVIII ст.

[25] Фотель — крісло.

[26] Швагер — чоловік сестри.